STILDRAG HOS VÅRA FRANKOTECKEN III. 1930-TALET.

av Gilbert Svenson

1920-talet var ännu präglat av en viss allmän återhållsamhet när det gällde nya frimärksemissioner. Särskilt gällde detta om större frimärksserier med *olika* motiv.

I Europa var det egentligen endast Österrike som fullföljde en tradition från tiden före 1:a världskriget och gestaltade serierna med ett motiv för varje valör (Bosnien 1906 och Österrike 1908). 1923 utkom det en förnämligt utformad serie i stålgravyrstryck med motiv från skilda österrikiska städer. År 1929 följde en liknande serie med motiv hämtade från Nibelungenring och samma år utkom den ordinarie frimärksserien dels i boktryck dels i stålgravyr och visande landskapsbilder och berömda byggnader.

I Englands och Frankrikes dominions och kolonier var det sedan länge tradition med frimärksserier där motiven kunde vara olika. Men ändå mera omväxlande frimärksserier kom från Libanon 1925, Marocko 1928, Canada 1927 och Newfoundland 1928.

Men det var först vid 20-talets slut som serier av detta slag blev mera allmänna. Nya stater som blivit självständiga vid krigsslutet firade då sina 10-årsjubileer. Detta gällde om Estland 1927 som utgav en serie visande historiska byggnader, Lettland 1928 med en serie vyer från olika städer och Tjeckoslovakien 1928 som utgav en vacker serie i stålgravyr visande vyer och historiska byggnader från landets skilda delar.

Byggnader och stadsvyer blev populära som frimärksmotiv. Många länder insåg deras propagandavärde för turismen. I Belgien utkom 1928 en serie frimärken, som visar motiv från klostret i Orval. Frankrike utgav 1929—31 sina högre valörer med byggnadsmotiv, t ex 2 francs med Triumfbågen i Paris och 3 fr med katedralen i Reims.

Byggnader och stadsmotiv. Österrike 1928, slottet Melk, Estland 1927, borgen i Narva, Frankrike 1931, Triumfbågen i Paris samt Tjeckoslovakien 1928, rådhuset och Altstädter Ring i Paris.

I Norden debuterade Finland 1929 i samband med att Åbo stad firade sitt 700-årsjubileum med en serie på tre valörer med olika motiv. År 1930 kom det allmänna genombrottet för sådana serier. Då utgavs varierande serier i så skilda länder som Tyskland och Liechtenstein, Algeriet, Libanon och Syrien samt Equador och Uruguay.

Men också historiska jubileer började man fira mera allmänt med frimärken även i Norden. År 1930 utkom tre olika motiv i Norge till 900-årsminnet av slaget vid Stiklestad och S:t Olavs martyrdöd (jfr

Gustav II Adolfsminnet 1932) och på Island firade man Alltingets 1000-årsjubileum med inte mindre än 21 olika frimärksmotiv (jfr Riksdagsjubileet 1935).

Försök hade gjorts med nattpostflygningar på linjerna Stockholm—London 1928 och Stockholm—Amsterdam, Göteborg—Amsterdam och Malmö—Amsterdam 1929. Specialstämplarna som användes vid dessa

1930 typ Flygpost Ewert

Historiska motiv. Didrik av Bern besegrar Hagen (Österrike 1926), S:t Olavs död vid Stiklestad 1030 (Norge 1930), Snorre Sturlasson rider till Alltinget (Island 1930) och Gonçalo Mendes da Maia i strid (Portugal 1927).

flygturer visar flygplan över olika stadsvyer. De var alla tecknade och graverade av Sven Ewert (sid. 72).

Stämpelbilderna från Stockholm visar tornspiror på den ena typen och Kungliga Slottet på den andra och de kan betraktas som förlagor till de båda av Ewert tecknade frimärkstyperna: flygpost 1930 och 5 kronor Kungliga Slottet 1931.

Flygpoststämplar från år 1929 som är tecknade och graverade av Sven Ewert. Stadsmotiven återkommer på hans frimärken 1930 och 1931.

På såväl stämpeln (Stockholm—Amsterdam) som på frimärket är stadshustornet dominerande. Tornsymbolen med de tre kronorna är ett tydligt lån från Tideblads frimärken 1924.

I det första förslaget till flygpostfrimärke är stadssilhuetten ännu naturalistiskt grupperad vilket gör det relativt svårt att identifiera de olika byggnaderna med undantag för stadshustornet.. Flygplanet har en ganska underlig teckning och natthimlen är upplyst av elva stora stjärnor. Ordet Sverige är ganska amatörmässigt och tillkrånglat tecknat med bokstäver som minskar i höjd mot höger. Ewert graverade detta frimärksförslag, men det visade sig (se den ritade blyertslinjen under märket) att bildytans höjd var otillräcklig. Tecknaren-gravören gjorde då en ny skiss i akvarell (se även Postryttaren 1960 sid 8, färgplansch).[1] På denna har stadsbilden fått den gestaltning, som man återfinner på frimärket med Riddarholmskyrkans torn och Slottet längst till vänster. Flygplanet har fortfarande ett något spökaktigt utseende medan stjärnornas antal har reducerats till fyra. Ordet Sverige är tecknat på ett mera konventionellt sätt och är ganska dominerande. Inte heller denna bild godkändes.

Den slutgiltiga teckningen visar ett hydroplan av typen Junkers F 13 och har flyttats mera mot förgrunden. Ordet Sverige har kortats till märkets halva bredd och bokstäverna har krympts, vilket möjliggjort att de tre stjärnorna mellan flygplanet och stadshustornet har kunnat omgrupperats i jämförelse med på föregående teckning. En femte stjärna har även tillkommit rakt över Riddarholmskyrkans torn.

Frimärket utgavs i två valörer 10 öre blå och 50 öre violett och färgerna tycks ha blivit valda med tanke på motivet, en natthimmel över Stockholm. Även om texten i sin inte helt rena antiqva ger detta frimärke några minuspoäng ur konstnärlig synpunkt, är det ändå intressant och helt originellt. Såvitt jag vet är också motivet unikt. Gra-

[1]) Sven Åkerstedt: Till minnet av Sven Ewert. Postryttaren 1960 sid 5 ff.

1930 års flygpostfrimärken. Provgravyren, skissen och förslagsteckningen är utförda av Sven Ewert. Frimärken i valörerna 10 och 50 öre utgavs den 9 maj.

vyrens kraft och täthet tillhör Ewerts bästa. Flygpostfrimärkena 1930 var Ewerts lyckokast som frimärkstecknare. Hans fortsatta verksamhet på området blev inte lika övertygande.

1930 typ Nordiska museet 50 år brevkort Clason-Schwab

Med anledning av Nordiska museets 50-årsjubileum utgavs två brevkort det ena den 26/4 1930 och visande en exteriör, det andra som visar en interiör utkom den 10/10 1930 (sid 74—75).

Exteriörkortet visar Nordiska museet och Skansen från nordost med Djurgårdsbrunnsviken i förgrunden. Originalteckningen (en akvarell) utfördes över hela adressidan av *Gustaf Clason* (1893—), son till museets arkitekt Isak Gustaf Clason (1856—1930). Valörstämpeln visar en skiss av Forseths lejontyp i liggande rektangulär form.

På det utgivna brevkortet som trycktes i offsett i fyra färger hos AB Viktor Pettersson bokindustri har värdestämpeln i violett färg ändrats så, att lejonet har frilagts och därunder står landsnamnet lik-

1930 års jubileumsbrevkort för Nordiska museet. Skisserna gjordes av Gustaf Clason (exteriören) och Egil Schwab (interiören) samt de utgivna korten.

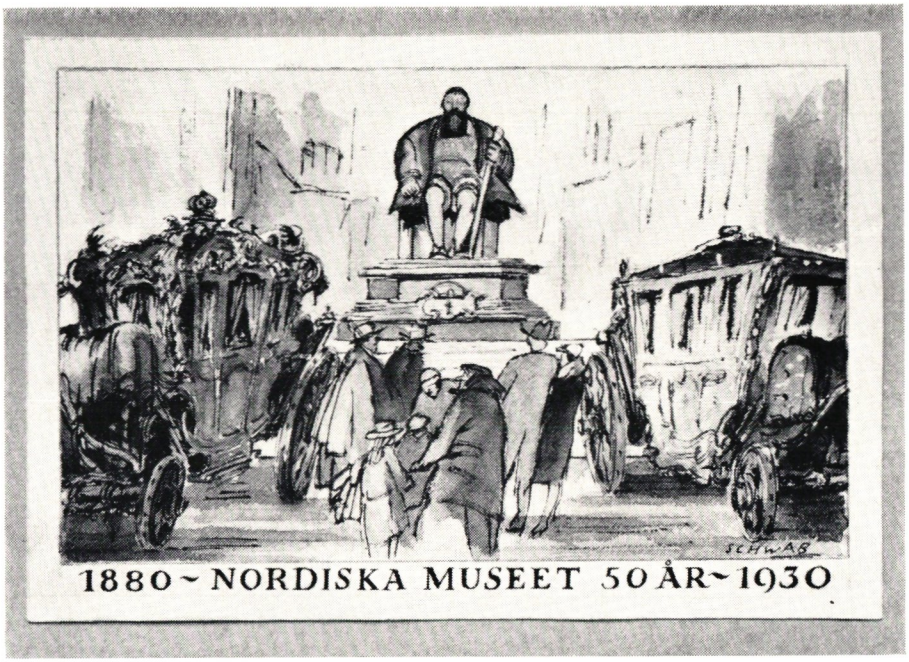
SCHWAB
1880 ~ NORDISKA MUSEET 50 ÅR ~ 1930

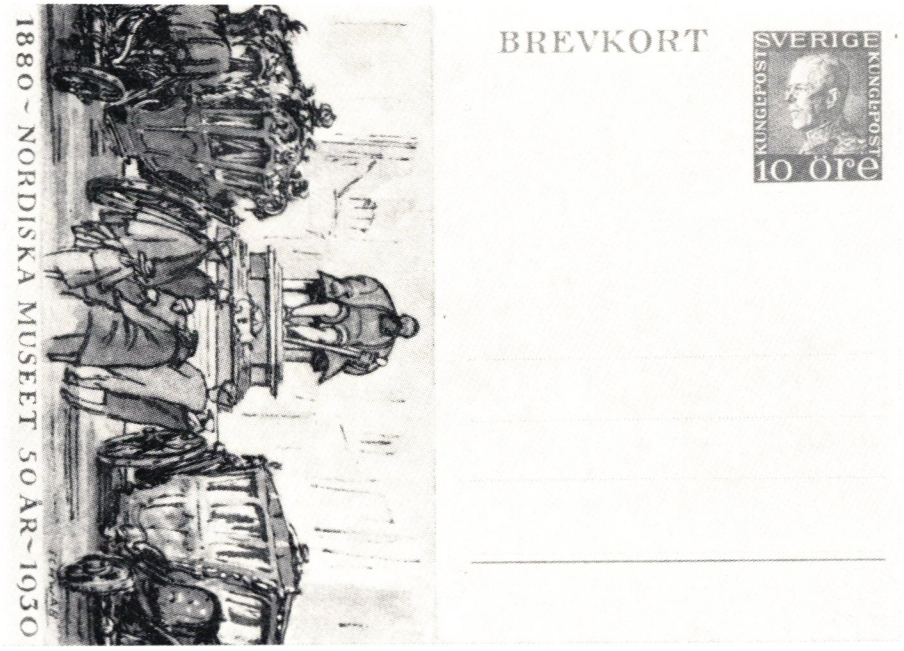
1880 ~ NORDISKA MUSEET 50 ÅR ~ 1930
BREVKORT
SVERIGE
KUNGLIGPOST
KUNGLIGPOST
10 öre

som på frimärket och ytterligare därunder valören "10 öre". Även den övriga texten har ändrats med ordet "brevkort" upptill och "Nordiska museet Stockholm 1880—1930" på tre rader i nedre vänstra hörnet.

Interiörkortet är mera konventionellt i sitt utförande med den vanliga valörstämpeln Gustav V (10 öre), typ Österman 1921. Halva

1931 5 kronor Kungliga slottet i Stockholm med skiss och utgivet frimärke, det senare signerad i nedre vänstra hörnet »S E» (Sven Ewert).

adressidan visar en interiör och museets centralhall med Carl Milles (1875—1955) Gustav Vasa-staty (1925) och de praktfulla barockvagnarna efter en akvarellteckning av *Egil Schwab* (1882—1952).

Inget av dessa brevkort blev särskilt lyckat. Visserligen slutsåldes det första i en upplaga av ca 350 000 ex under år 1930, men av det senares tryckta upplaga på ca 485 000 ex kvarlåg ännu år 1936 ca 200 000 ex i frimärksförrådet. [1]) Intresset för helsaker hade börjat

[1]) Hugo Olsson: Svenska postverkets brevkort etc. Meddelanden från Postmuseum no 17. 1936. Sid 56.

minska. Som en jämförelse kan det nämnas att 1938 års brevkort till Nya Sverigeminnet endast såldes i upplagor på 100 000 resp. 40 000 ex.

1931 typ Kungl. slottet Ewert

Först år 1931 ansågs det nödvändigt att byta ut valören 5 kronor (typ Gustav V 1910) som hade utkommit år 1914. Det nya frimärket som är tecknat av *Sven Ewert* visar en vy av Kungliga Slottet från

norr med Molins Karl XII:s staty (1866) till vänster. På den första teckningen (Jfr Postryttaren 1960 sid 18) har Ewert använt samma perspektiv på Slottet som på sin flygpoststämpel (Stockholm—Wien 1929). Statyn är där dominerande placerad i ett parklandskap och ordet Sverige har samma plats som på flygpostfrimärket med valören 5 kronor nedtill. Denna teckning blev refuserad.

På det utgivna frimärket finns det i förgrunden detaljer av parken vid Karl XII torg. Ordet Sverige står nu upptill och något till höger.

Det har en betydligt mindre stilgrad än den kraftiga valörbeteckningen 5 kronor 5. Detta frimärke är nog vårt mest amatörmässigt tecknade. Den största svagheten hos det är att texterna är en oskön blandning av två skilda stilarter. Som en kuriositet om detta frimärke kan det noteras att tecknarens-gravörens signatur finns inom märkesbilden i nedre vänstra hörnet. Detta frimärke byttes ut mitt under 2:a världskriget (1941) enligt vad det sades, på grund av olämpligheten i att Karl XII:s staty, som pekade mot öster fanns på frimärksbilden (sid 77).

1933—34 typ Postsparbanken Forseth

1884 inrättades Postsparbanken i Sverige. Generalpoststyrelsen beslöt att 50-årsminnet skulle firas med ett särskilt frimärke i valören 5 öre. På grund av det reklamvärde, som frimärket ansågs få för banken, utgavs det redan den 8 december 1933 alltså i god tid före helgtrafiken.

Frimärksbilden tecknades av *Einar Forseth* som tidigare hade anlitats för frimärken av Lejontyp (1920) och Gustav Vasa (1921). Forseth gick till verket på samma kraftfulla sätt, som vid sina tidigare uppdrag som frimärkstecknare.

Den första skissen visar en liten flicka, som knäböjande håller upp en skål med båda händerna. Över skålen ser man ett posthorn i underkanten av en solskiva med korta solstrålar. Upptill står ordet Postsparbanken, på ömse sidor om figuren valören och årtalssiffrorna samt nedtill ordet Sverige. På en andra skiss behåller Forseth symbolen med skålen som lyfts av två händer, men det krönta posthornet har nu flyttats ner i skålen. Valörsiffran har flyttats upp så, att den bildar pendang till solen i det övre högra hörnet. Den övriga texten har även fått sin definitiva placering med årtalen 1884 och 1934 på ömse sidor om händerna. Där under står ordet Postsparbanken och mellan detta ord och Sverige, vars bokstäver gjorts grövre och högre finns det en smärre dekoration.

På den slutgiltiga teckningen har posthornet och dekorationen över ordet Sverige tagits bort. Solen och dess tre strålknippen är ändå mera stiliserade. Det färdiga frimärket följer i stort sett teckningen. Enda skillnaden är, att en liten ring mellan händerna, som troligen avsetts att ersätta ett streck mellan årtalen har tagits bort. Om detta skedde med konstnärens medgivande är osäkert. Det var inte något ur konstnärlig synpunkt nödvändigt eller ens lyckat grepp.

Sven Ewert, som graverade frimärket har behållit konstnärssignaturen "Fo" mitt på skålens nederkant. Den första gravyren ansågs för

1933/34 Postsparbanksjubileet. Einar Forseth gjorde flera förslagsteckningar före den godkända teckningen som liksom frimärket är signerad »Fo» på skålen mellan händerna.

djup, vilket medförde att infärgningen blev kraftig. En avslipning gjordes och siffran 4 i 1934 retuscherades även för hand. Denna andra gravyr gav ett tunnare och mindre uttrycksfullt tryck.

Postsparbanksmärket som innebar något nytt och okonventionellt utsattes naturligtvis omedelbart för all den ovederhäftiga kritik, som är vanlig i dylika sammanhang. Postverkets ledning föll egendomligt nog undan för kritiken. Och det kom tyvärr att dröja ända till år 1946 innan Einar Forseth — på eget initiativ — fick något uppdrag som frimärkskonstnär (Nobelfrimärkena). Han hade ändå visat sig vara vår — och en av världens allra bästa frimärkskonstnärer.

DEN HJORTZBERGSKA EPOKEN I SVENSK FRIMÄRKSKONST

Under tiden 1932—1938 svarade *Olle Hjortzberg* för alla de svenska frimärkenas konstnärliga utformning och under tiden 1938—1943 gavs de flesta uppdragen åt Torsten Schonberg. Den förra perioden kommer att behandlas här, medan den senare som till övervägande del tillhör 40-talet kommer att behandlas i ett kommande avsnitt.

1932 typ Gustav II Adolfs död Hjortzberg

Vårt nationellaste stormaktsminne, slaget vid Lützen blev år 1932 300 år. Nationella manifestationer och nya frimärken var redan beslutade. I viss mån blev därför andrakammarvalet det året en antiklimax genom att den borgeliga regeringen avgick och en vänsterregering trädde till. Spåren i Tyskland — det var året före Hitler — började också i alla demokratier att dämpa överdrifter i alltför nationellt hänseende.

Men redan i februari månad 1932 hade Olle Hjortzberg signerat idéskissen till de nya frimärkena. Den första visar en stegrande häst och den på marken fallne kungen. En annan skiss visar kungen som knäböjer i bön före slaget. Båda dessa skisser har stående format. Frimärksbilder med historiska slag var inte särskilt ovanliga. På sid 71 visas några sådana frimärken. Av dessa är slaget vid Stiklastad (Norge 1930) en reproduktion av den av N P Arbo (1831—1892) i känd historieromantik gjorda målningen. Gravyren till detta frimärke är ett av den store österrikiske gravören Ferdinand Schirnböcks (d. 1930) sista arbeten. Även Hjortzberg tycks snart ha funnit att Carl Wahlboms (1810—1858) skildring av slaget vid Lützen målad 1855 ägde en större livfullhet.

Olle Hjortzbergs förslagsskisser i gouache från februari 1932 till 300-årsminnet av slaget vid Lützen. Den övre vänstra bilden är en detalj från lilla skissen med de sex förslagen. Hjortzberg tecknade också årets Tbc-märke och motivet med den knäböjande kungen återfinns även på arbetsskissen.

Från mittpartiet i Wahlboms tidigare nämnda målning lånade Hjortzberg scenen med den döende kungen, som glider ned från hästen och som stöds av hertig Franz Albrecht (1598—1642) av Sachsen-Lauenburg, som tillfälligt var i svensk sold under slaget. Det är på sätt och vis en sentida och intressant "Ehrenrettung" att denne äventyrlige tyske furste tillsammans med kungen skulle få vara centralmotiv på jubileumsfrimärket. Frans Albrecht blev nämligen omedelbart efter slaget troligen med orätt — inom den svenska armén misstänkt för att ha lönnmördat Gustaf Adolf.

Hjortzberg har helt friställt scenen. Och han behandlar den tämligen fritt i förhållande till förlagan. Bl a har han förlängt hertigens häst och förstorat hovarna på båda hästarna, vilket knappast skulle ha godkänts av säkre hästanatomimålaren Wahlbom, men något som betingades *av* frimärksformatet. Frimärksgravyren utfördes av Ewert, som helt följde Hjortzbergs i detalj utformade teckning.

Texten på den antagna teckningen ändrades också från Gustaf II Adolfs död 1632 1932 till "Gustaf II Adolf 6 nov. 1632". Hjortzberg var inte heller helt säker som tecknare av bokstäver. Detta visas tydligast av den egendomliga utformningen av bokstaven R i orden öre och Sverige. Till och med inbördes konsekvens saknas här, Anfangsbokstaven S i Sverige är också väl liten i förhållande till de övriga. — Hos Forseths sparbanksmärke hade den snarast varit väl stor. Det kom att dröja ända till år 1948 innan postverket anlitade grafiskt fullvärdiga konstnärer till utformningen av texten på våra frankotecken (Akke Kumlien, Strindbergsjubileet).

Det var chefen för Postverkets frankoteckensexpedition för samlare Uno Söderberg, som hade föreslagit att jubileumsseriens vanliga valörer skulle kompletteras med en högre valör, avsedd för paketporton. Tanken var, att frimärksmakulaturen, som såldes genom expeditionen, skulle göras mera attraktiv för samlarna, även sedan 1924 års jubileumsfrimärken hade tagit slut.

Det var också på Söderbergs förslag som jubileumsdagen firades av PFFS med en särskild minnespoststämpel med texten "Stockholm 1 6.11.32 Gustaf II Adolf 300-årsminnet". Den användes vid makulering av enstaka jubileumsfrimärken eller hela serien, som såldes genom expeditionen. Därmed började en helt ny och mera aktiv giv i postverkets relationer till frimärkssamlarna. Den kom att stimulera samlandet av de moderna frimärkena. Den tillförde också posten icke föraktliga arbetsfria (?) inkomster.

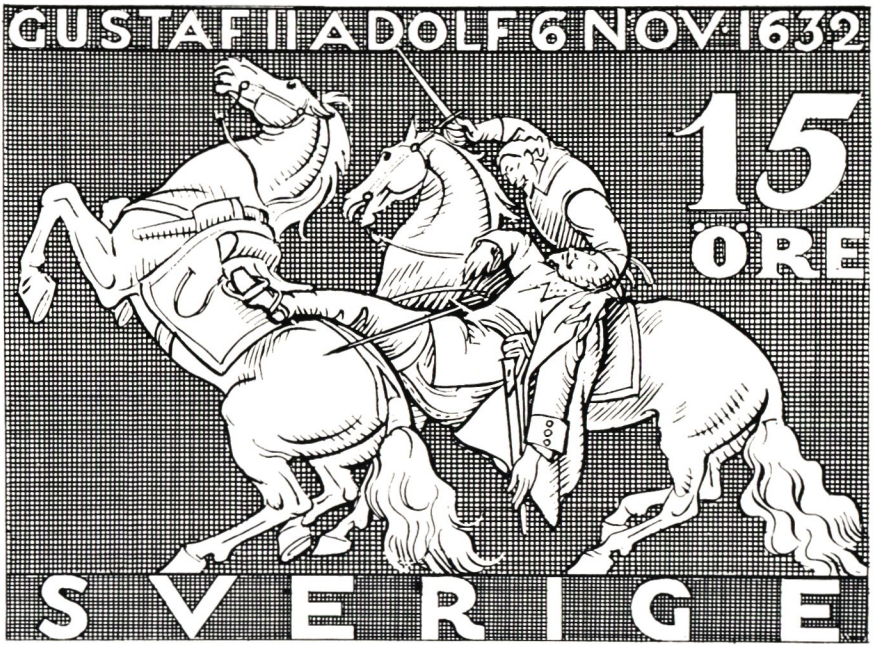

Hjortzbergs originalteckning till jubileumsfrimärket 1932, som utgavs i fyra valörer 10, 15, 25 och 90 öre.

Olle Hjortzbergs frimärksskiss med den i bön knäfallande kungen utkom i något förändrad teckning och i flerfärgstryck som 1932-års helgmärke (sid 81).

1935 typ Riksdagsjubileet Hjortzberg

1930 hade man på Island firat Alltingets 1000-årsjubileum med stora festligheter och även med en omfattande frimärksutgivning. Detta blev troligen för de deltagande svenska gästerna ingivelsen till att man ansåg sig böra fira 500-årsminnet av Riksmötet i Arboga 1435. Detta utvidgade "herremöte" hade samlats under Engelbrechts resning på 1430-talet. För första gången deltog — enligt historiskt omtvistade uppgifter — även ombud för de ofrälse stånden. Dessa hade under alla förhållanden genom resningen visat sig vara en maktfaktor att räkna med i senmedeltidens Sverige.

Riksdagens 500-årsjubileum celebrerades med särskild minnespoststämpel den 13 januari 1935 i Arboga. Men frimärkena utgavs redan den 10.1 i Stockholm i samband med Riksdagens högtidliga öppnande varvid FDC-stämplar användes dels i Riksdagshuset (18 000 brev

stämplades där) dels på Frankoteckensexpeditionen (cirka 7 000 brev). Händelsen blev det stora genombrottet för samlandet av "förstadagsbrev" i Sverige. Från postens sida var man inte alls beredd på detta. Blott *en enda* metallstämpel hade tillverkats för Riksdagshuset.

Olle Hjortzberg hade 1934 fått uppdraget att teckna frimärkena till Riksdagsjubileet. Det blev en serie på 6 valörer. De fyra lägsta visar ståndens möteslokaler i Stockholm. De båda andra visar nuvarande Riksdagshuset och symboliska figurer för de fyra stånden.

Valören 5 öre visar Bondeska palatset uppfört 1662 efter ritningar av Jean de la Vallée (1620—1696) och nu säte för Högsta domstolen. Bondeståndet sammanträdde i denna byggnad åren 1765—1830. 10 öre visar Börshuset som uppfördes 1768—1776 efter ritningar av Erik Palmstedt (1741—1803) och som var Borgarståndets möteslokal 1778—1830. På valören 15 öre visas södra tornkapellet på Storkyrkan där Prästeståndet sammanträdde till år 1830. Kyrkan omgestaltades i italiensk barock 1736—43 av J E Carlberg (1683—1773).

Ett kopparstick från 1700-talet som visar Riddarhuset och bron över kanalen var konstnärens förlaga till valören 25 öre. Denna byggnad hade uppförts åren 1642—1674 efter ritningar av Simon de la Vallée (1590—1642) och Jean de la Vallée. Adelståndet hade sin möteslokal i Riddarhuset till år 1866, när ståndsriksdagen upphörde. Riksdagshuset som byggdes 1890—1905 och var ritat av Aron Johansson (1860—1936) är avbildat på valören 35 öre i en vy från Gustaf Adolfs torg.

För valören 60 öre, som var avsedd att vara ett särskilt minnesfrimärke över Engelbrecht Engelbrechtson (död 1436) gjorde Hjortzberg en serie skisser före den slutgiltiga teckningen.

Den största svårigheten var, att inget samtida porträtt av Engelbrecht existerar. Hjortzberg tecknar därför först ett dekorativt textband med inskriptionen "Engelbrekt i Arboga 1435". På detta textband inkomponerade han på den andra skissen Engelbrechts vapensköld, som bär tre franska liljor delade av ett triangelformat fält. Han prövar vapenskölden stående ensam och tillsammans med Arboga stads vapen. Slutligen får han idéen till de fyra stånden som figurer i dräkter från medeltiden. På ömse sidor av ett mittparti som upptill har texten "Arboga 1435", därunder valörsiffran "60 öre" samt ordet "Engelbrekt" i ett textfält över vapenskölden, som nu är ställd direkt på den för alla valörerna gemensamma textbalken i två rader: "Riksdagen 1435—1935" och "Sverige" med tre kronor på ömse sidor. (Sid 86).

1935 Riksdagsjubileet med Hjortzbergs originalteckningar till de sex utgivna frimärkena.

Liksom Gustav Adolfsfrimärkena visar även denna serie prov på Hjortzbergs enkla och slagkraftiga teckning. Konstnären tar fram det väsentliga hos de olika byggnaderna utan att fastna i några onödiga detaljer. Med konstnärlig säkerhet låter han vita moln omge husen.

Innan valören 60 öre till 1935 års jubileumsserie var slutgiltigt klar prövade sig Hjortzberg fram med en serie gouacheskisser, som visar textband och vapensköldar. På en av skisserna finns utom Engelbrechts även Arboga stads vapen.

Hjortzberg är som tecknare både spirituell och livfull. Hans arkitekturbilder har inte fastnat i det torra främst därför, att han valde att skildra byggnaderna från oväntade perspektiv.

På fyra valörer i serien återfinns valörsiffran överst till vänster och omedelbart under ordet öre. På 15-öresmärket har siffran måst lämna plats för kyrktornet och flyttats åt höger så att 1:an placerats i frimärksbildens mitt.

Riksdagsfrimärkena var den första svenska jubileumsserien som trycktes på helvitt s k D-papper. De är alla graverade av Sven Ewert.

1936 typ Postjubileet Hjortzberg

Postverket avsåg att år 1936 högtidlighålla 300-årsminnet av förordningen om "Postbåden" av 20 februari 1636. Förberedelsearbetet till en större jubileumsserie började tidigt. Redan i december 1932 fullbordade t ex Sven Ewert en provgravyr till ett porträtt av Adolf Wilhelm Roos, som skulle användas för valören 45 öre. Till detta frimärke har det bevarats ett par skisser av Olle Hjortzberg. Serien i sin helhet godkändes redan på skisstadiet på hösten 1932, då Johannes Rudbeck visade Olle Hjortzbergs skisser i Generalpoststyrelsen.

Från början hade konstnären arbetat med en kvadratisk bildyta till vilken hade fogats ordet Sverige vertikalt och med utåt- eller inåtriktad text i ramen till höger. På de äldsta skisserna är datum tecknat $\frac{20}{2}$ och så även på den tidigaste skissen till Roosfrimärket. (Sid 89).

Under arbetets gång har konstnären insett, att detta textarrangemang var mindre lyckat. Redan på den första skissen till 15 öres märket prövar han en annan textram. Upptill på denna teckning finns ett par små skisser i blyerts. På den första låter konstnären ryttaren nå ända upp till den övre bildkanten och flyttar ordet öre till höger om honom. Därbredvid finns en annan idéeskiss av samma storlek. Där är textarrangemanget klart som blev det för hela serien använda. Valörsiffran står överst till vänster och ordet öre i ett textband finns nertill liksom på Riksdagsfrimärkena, vilka f ö troligen tecknades *senare.* (Sid 91.)

Även valörerna 40 och 50 öre är skisserade på liknande sätt som på den tidigare nämnda 15-öresvalören över idéskissen till valören 50 öre. På den första idéskissen till valören 50 öre (sid 91) har konstnären samlat datum till en kvadratisk form med "1636" överst och "1936" nederst samt däremellan "20.2". Så kom texten till utförande på åtta av seriens tolv valörer.

Förändringen av textarrangemanget ser man ännu tydligt på idéskissen till valören 30 öre, där ordet Sverige som från början har tecknats vertikalt och utåtvänt till höger är övermålat och har flyttats till nederkanten. Där har det fått byta plats med datum "1636 20.2. 1936" som har målats på det förras plats, samtidigt som detta textfält gjorts smalare för postvagnens skull. På denna skiss syns ännu den första texten till datum under hästarna och delvis täckt av det senare påmålade ordet Sverige. (Se sid 94).

Det finns av Ewert ett par daterade gravyravdrag redan från 1933 till valörerna 20 (8/8) och 30 öre (7/9). Att dessa måste vara de tidigast *godkända* teckningarna märks av det faktum, att konstnären ännu har varit ganska obeslutsam om placeringen av ordet öre. På dessa båda valörer skiljer sig placeringen från samtliga andra, där valörsiffran är *omedelbart* följd av ordet öre. (Sid 92).

Några av frimärksbilderna ändrades ganska radikalt från den första skissen. Detta gällde först och främst Roos-porträttet där den cirkelrunda medaljongen slopades för en bröstbild efter en målning.[1]) Denna ändring gjordes tydligen under inflytande av Oxenstiernas porträtt vars förebild — Daniel Du Monsiers (1574—1646) rödkritteckning — var given. Därigenom kom aldrig Ewerts första porträttgravyr (1932) till användning. (Sid 89).

Vidare spegelvände Hjortzberg postryttaren på valören 15 öre. (Jfr skissen). Sedan detta märke utkommit, utsattes det för kritik, i det man påpekade att ryttaren håller posthornet med vänster hand och tyglar hästen med den högra samt att pistolhölstret felaktigt sitter på djurets högra sida i stället för på den vänstra. Men allt detta var ju en följd av att bilden blivit spegelvänd. Att konstnären gjorde denna förändring berodde främst på att han då hade fått den definitiva "textramen" färdig. Texten var alltid för Hjortzberg det sammanhållande elementet i kompositionen.[2]) När textramen på den högra bildkanten hade tagits bort var det naturligt, att hästen fick en fri rörelse åt höger. Vidare behövde konstnären en kontrast till 5:ans form. Hästhuvudet på den första skissen upprepade nämligen på ett litet tråkigt sätt denna form. På den nya skissen bildar den bakåtflygande kappan med sin rörelse en rikare variation till siffrorna. Detta är därför kostnärligt riktigare. Enligt egen uppgift använde Hjortzberg en italiensk 1600-talsbild som förlaga till postryttaren. Men ryttarens uniform är i sina detaljer helt svensk.

[1]) Detta porträtt är målat av Amalia Lindegren (1814—1891), sid 96—97.
[2]) Gilbert Svenson: Stildrag etc. Postryttaren 1963, sid 112.

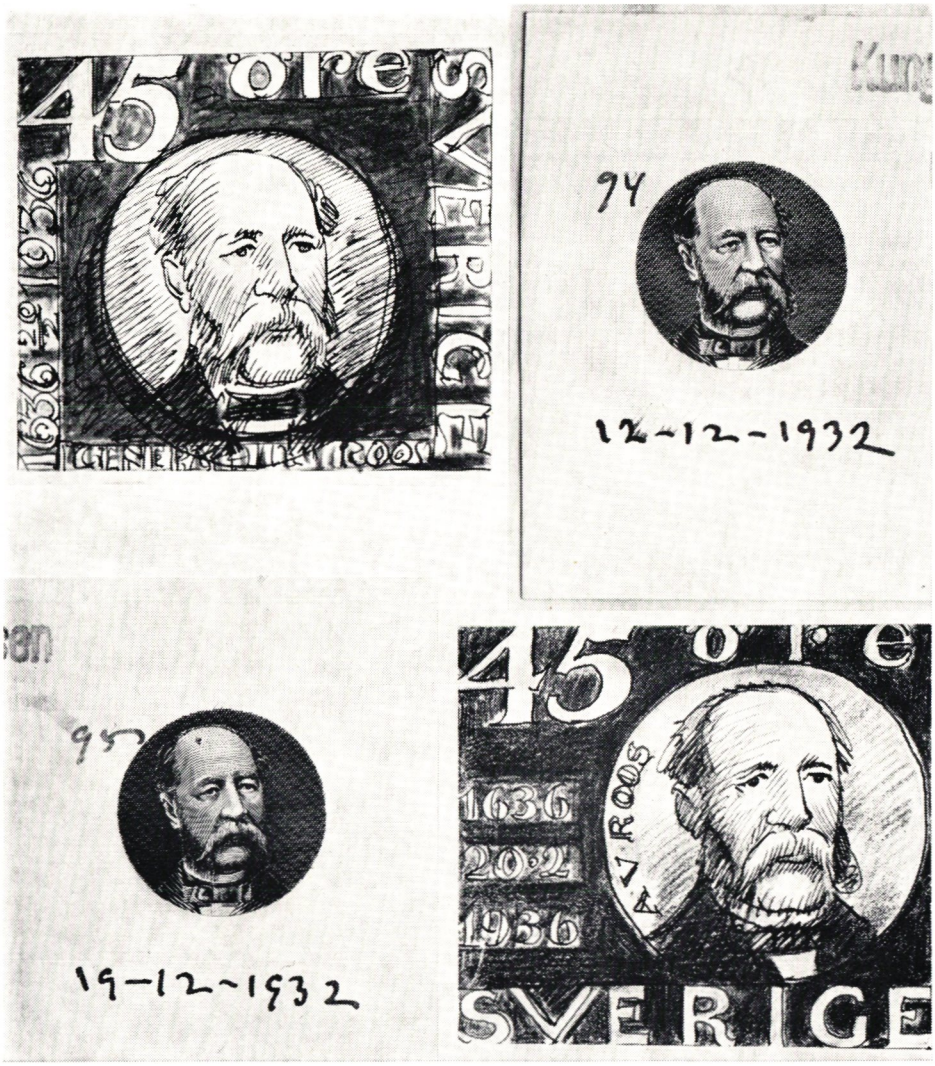

Hjortzbergs förslagsteckningar och Ewerts provgravyrer från år 1932 till valören 45 öre med Adolf Wilhelm Roos' porträtt efter fotografi för postjubileumsserien 1936.

En frimärksbild som också ändrades tidigt var valören 50 öre, där konstnären redan medan han arbetade med en textram till höger på märkesbilden vänder postbussen så, att den kör inåt — uppåt vänster. Med detta vann han en mera dramatisk rörelse och man övertygades bättre om den svenska vinterterrängens besvärligheter. Upptill på den första skissen finns det för övrigt en liten tuschteckning, som visar bussen parallell med bildytan. — Detta är ett steg på väg mot vändningen av fordonet inåt. På alla skisserna är för övrigt bussen försedd med tre hjul bak och kring dessa s k larvfötter. Bussar med sådana hjul prövades av postverket under vinterförhållanden. De var konstruerade av Ernst Nyberg och togs i bruk på några Norrlandslinjer år 1923. (Sid 96).

Postjakten "Hiorten" från 1690-talet på valören 20 öre måste helt ritas om sedan marin sakkunskap hade yttrat sig. Ewerts första gravyr (1933) som bygger på en teckning som står skissen mycket nära måste slopas. En ny gravyr blev färdig så sent som den 6.2. 1936, alltså bara 14 dagar *innan* serien skulle börja säljas. Denna nya gravyr, som bygger på en annan originalteckning visar en helt ändrad segelställning och flaggorna blåser rakt förut i motsats till första gravyren, där flaggorna blåser åt styrbord. (Sid 92).

Ewerts provgravyrer från 1933 till valörerna 20 och 30 öre postjubileum. På båda dessa frimärken förblev placeringen av ordet öre annorlunda än på övriga valörer.

Hjulångaren på valören 25 öre skiljer sig även åtskilligt mellan skiss och färdig teckning. Bl a har den tretungade postflaggan flyttats från aktern till toppen på mesan-masten. Även på detta fartyg har segelställningen korrigerats efter anlitande av marina experter. (Sid 94).

På valören 35 öre måste konstnären ge avkall på sin enhetliga textram i det han upptill låter ordet öre breda ut sig åt höger, liksom han låter datumsiffrorna upprepas på de båda vertikala ramdelarna. Förlagan till detta frimärke var av skillingbanco-typen från år 1855. Konstnären använder emellertid denna med stor konstnärlig frihet. (Sid 98).

Också valören 40 öre genomgick en genomgripande förändring. Av denna finns det ett par skisser, även de i litet format och tecknade på det första utkastet till 50-öres märket. Båda visar ett järnvägståg, som diagonalt rör sig från höger till vänster. Den första utarbetade skissen visar ett dubbelspår med två tågsätt, som mötas.

På den definitiva teckningen och på frimärket har tåget vänts framåt — höger. Ett modernt ånglokomotiv har stått modell. Man anmärkte att på det färdiga frimärket hjulen står stilla medan röken blåser bakåt som om tåget var i full rörelse. Det finns även en tuschskiss bevarad till detta tågsätt, som visar hur Hjortzberg måste korrigera textramen genom att placera datum som ett textband över ordet Sverige. Även på den definitiva teckningen till 50-öresvalören ändrade han datumtexten för att understryka postbussens rörelse uppför backen. (Sid 97).

Valören 45 öre som var färdiggraverad den 29.1. 1935 måste i sista hand göras om. På denna hade Hjortzberg råkat ut för malören att stava Roos' andra förnamn Wilhelm med enkelt V. Ewert måste därför göra en ny gravyr, som är daterad 25.1. 1936. (Sid 92).

Det finns redan en tidig idéskiss, till valören 60 öre, där modellen till fartyget är M/S Gripsholm I, på 17 000 ton, som sjösattes år 1924[1]).

Valören 1 krona avbildar ett av Aerotransports hydroplan av typ Junkers Ju-W 34. Vid mitten av 30-talet transporterade flygplan av denna typ post mellan Sverige och kontinenten.

Postjubileumsserien 1936 är Olle Hjortzbergs s t o r v e r k som frimärkstecknare. På de tolv frimärksbilderna berättar han verkets historia i pedagogiskt lysande bilder. Teckningarna har festivitas och grandezza,

---

[1]) Gripsholm är för övrigt avbildad på ännu ett frimärke utgivet av Väst-Berlin år 1955. Fartyget såldes efter kriget till Berlin, byggdes om och går nu i trafik under namnet: M/S Berlin.

På de första gravyrerna var segelställningen och flaggornas riktning felaktiga samt namnet Wilhelm felstavat V. Nya gravyrer gjordes därför i sista stund för valörerna 20 och 45 öre.

som är några av Hjortzbergs kännetecken som konstnär. Bild och text är där likvärdiga i tydlig åskådlighet. Sven Ewerts gravyrer är också av hög klass, inte minst på det vackra Roos-porträttet. Vidare måste man beundra det goda tryckresultat som åstadkoms trots den då ganska nedslitna Stickney-pressen. Färgerna är djupa och mättade.

Hjortzbergs idéskisser till valörerna 10, 15, 50 och 60 öre postjubileum. Över skissen med postbussen ett par skisser till valören 40 öre. Lägg även märke till postryttarbildens utveckling.

Man förstår därför denna series popularitet över hela världen. Den är av ett stort intresse för motivsamlare inom många områden. Vissa valörer är därför trots de relativt stora upplagorna på väg att bli dyrare än t o m 1924 års frimärken, där upplagorna är så mycket mindre. (Sid 94—98).

★

Hjortzbergs förslagsskisser till valörerna 5—30 öre postjubileum 1936.

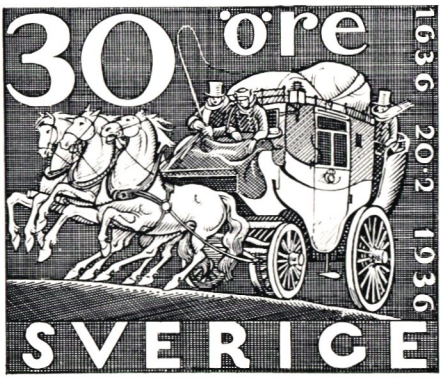

Hjortzbergs originalteckningar till motsvarande valörer.

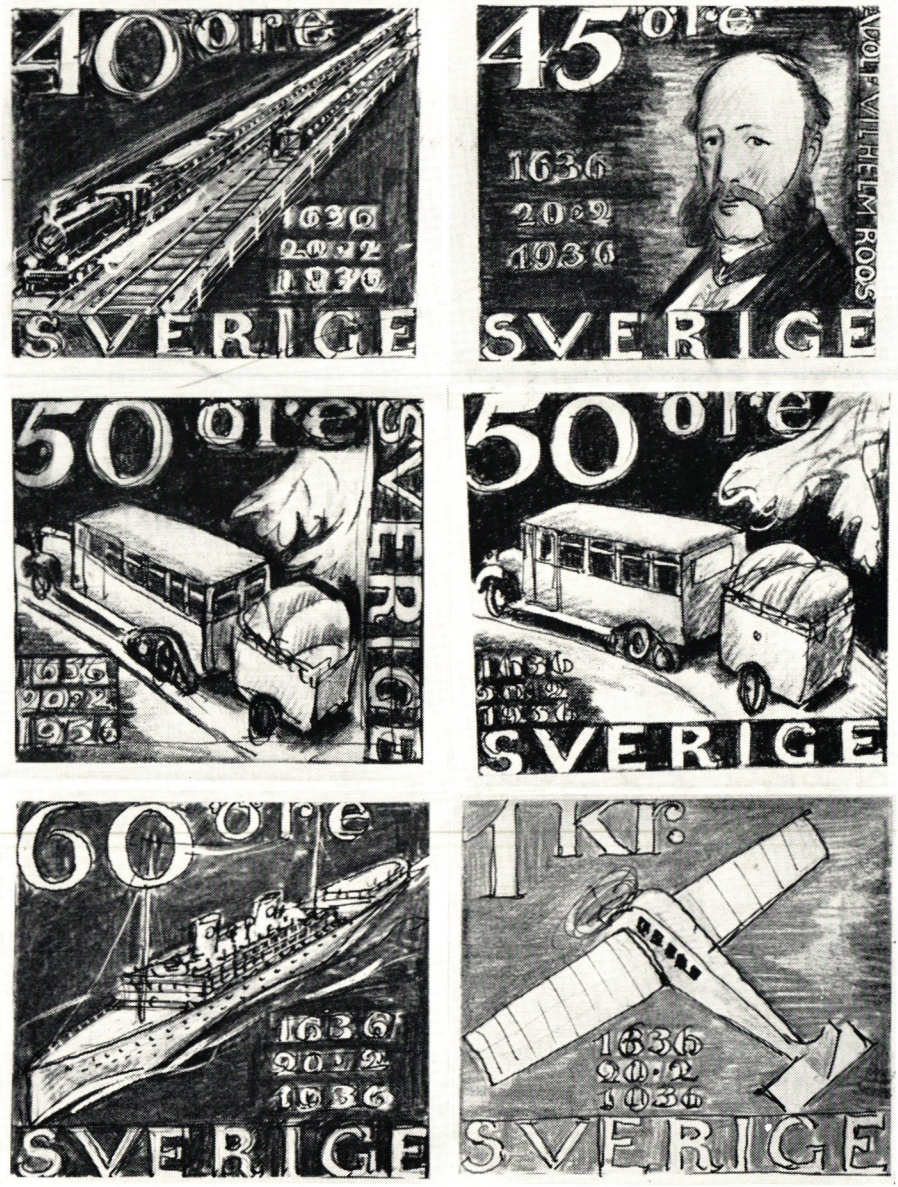

Förslagsskisserna till valörerna 40 öre—1 krona postjubileum 1936, 50 öre i två versioner.

Originalteckningarna till motsvarande valörer samt överst en sen skiss till valören 40 öre med ändrad datumplacering. 45 öre med felstavat namn Vilhelm i stället för Wilhelm.

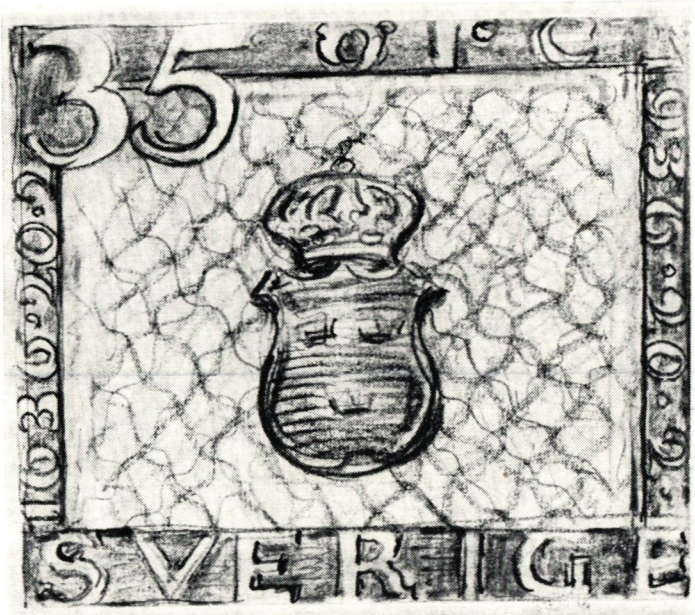

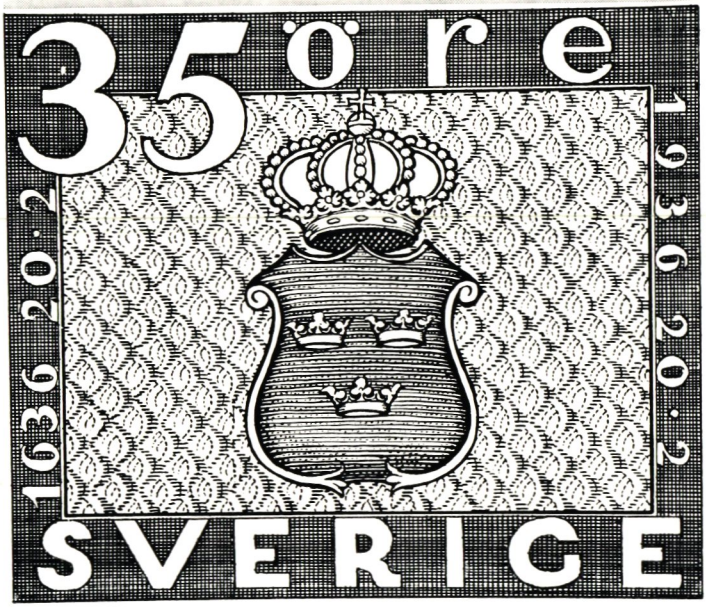

Idén till valören 35 öre hämtade Hjortzberg från den äldsta frimärkstypen Vapen-skilling 1855.

Invigningen av Bromma flygfält i Stockholm den 23 maj 1936 föranledde postverket att ge ut ett särskilt frimärke av valören 50 öre i samma stora format, som 1928 års frimärken till Gustav V:s 70-årsdag.

1936 typ Bromma Hjortzberg

Olle Hjortzberg som gjorde teckningen, valde för denna en stiliserad Nordenkarta där Sverige är utmärkt med ljusare färg. För att kunna placera flygfyren och texten "Bromma aerodrom" och ordet "Stockholm" mitt på märket måste konstnären kapa bort norra delen av Sverige. Över kartbilden flyger ett plan av typ Junker Ju-34 på väg söderut (mot Tyskland?). Detta frimärke blev ett av vårt lands i särart tråkigaste. Sven Ewert hade små möjligheter att av den föga inspirerande teckningen göra något av intresse.

1937 fick Olle Hjortzberg i uppdrag att teckna den frimärksserie, som hade beslutats i samband med de festligheter, som skulle firas på sommaren 1938 i Svenskamerika. Anledningen var 300-årsminnet av kolonien "Nya Sveriges" grundande år 1638.

1938 typ Nya Sverige-minnet Hjortzberg

Hjortzbergs första idéskisser till frimärken 1938 med anledning av Nya Sverigejubileet

Detta var den första serie i större format, som trycktes med den 1936 inköpta Goebelpressen. Utom med sitt jämnare tryck skiljer sig dess frimärken även genom perforeringen, som därefter blir 13 hål på 20 mm mot tidigare 9 3/4. I frimärkshäftena uppträder varianter så att utom 4-sidigt tandade frimärken även 3-sidigt tandade kan förekomma.

Den första skissen (25 öre) har nertill inskriptionen "Landstigningen i Nya Sverige 1938" och visar en hög strandlinje nedanför vilken man skymtar ett emigrantskepp. Svenskarnas anförare räcker ut handen mot en indian, som håller en fredspipa. Textanordningen är ännu ganska lik Brommamärkets med valörsiffran mitt på frimärket och ordet Sverige i nedre ramen.

På andra skissen (30 öre), som har inskriptionen "Svenskarna landstiga 1638" och "Nya Sverige 1638" har texten ändrats till två textband, det ena över och det andra under den rektangulära bilden. Denna visar en strandlinje och en grupp svenskar som möts av två indianer. Mellan grupperna ser man en landstigningsbarkass och ute på redden ligger de båda skeppen.

På skiss 3 (30 öre) har tillkommit ett nytt bildelement. Två män placerar en stång med det svenska riksvapnet på stranden. Fartygen har flyttats åt höger och valörsiffran åt vänster varvid de mötande grupperna måste tecknas som "knästycken". Inte heller detta bildarrangemang har konstnären funnit vara tillfredsställande.

Han gör då skiss 4, även den, med valören 30 öre. På den börjar texten få sitt definitiva arrangemang med "Nya Sverige 1638" i övre vänstra hörnet och "Sverige 1938" nertill. Vapenpålen och de båda männen har flyttats mera i förgrunden. De båda mötande grupperna har skjutits i bakgrunden och tecknats i mindre skala. Det ena fartyget ligger nu alldeles t h om vapenskölden och *över* den svenske anförarens utsträckta arm, liksom senare på frimärket. De båda indianerna är liksom svenskarna beväpnade.

Det finns ytterligare en skiss 5 (valör 15 öre), som står närmare det färdiga 20-öresfrimärket. Texten står där i ramen t v och lyder: "Landstigningen i Nya Sverige 1638" med ordet Sverige nertill som på hela serien. Endast två personer mötas bakom vapnet. (Sid. 102)

Ett förmedlande motiv mellan denna grupp av skisser och den följande är en skiss (20 öre), som visar guvernör Printz i helfigur samt två indianer. Johan Printz (1592—1663) var Nya Sveriges guvernör under åren 1643—1654. Han blev därefter landshövding i Jönköpings

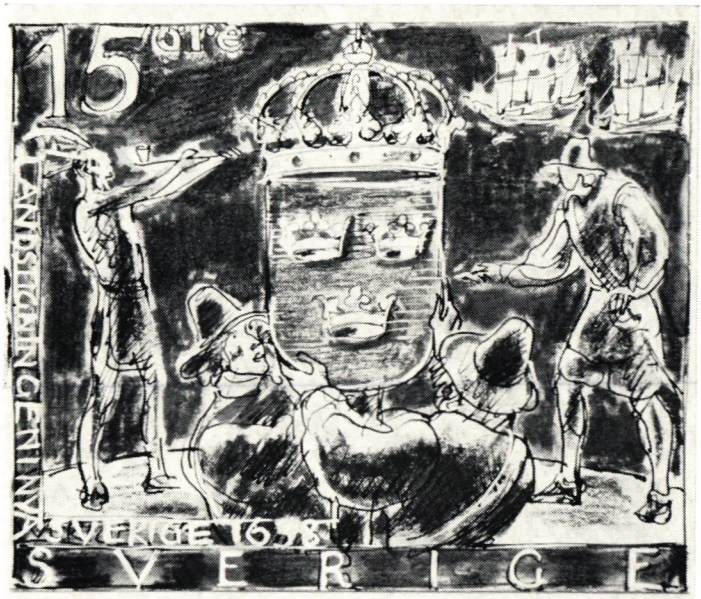

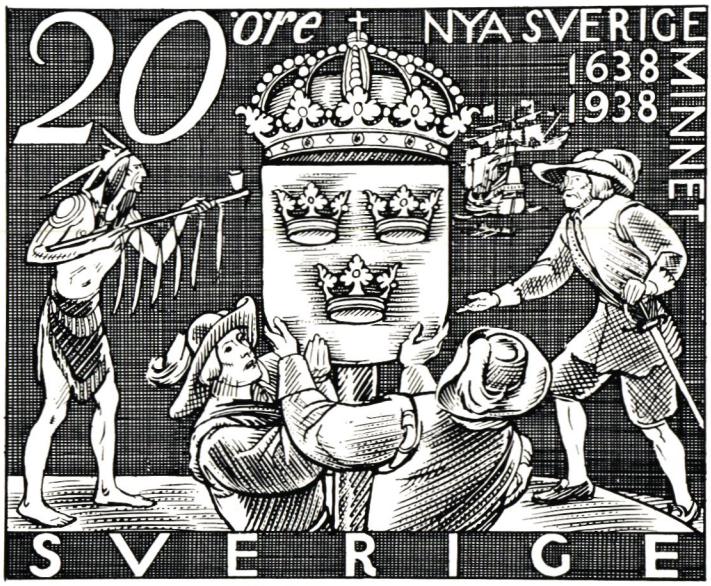

Från den sista idéskissen utvecklades valören 20 öre

län. Denna skiss är i sina huvuddrag en spegelvändning av föregående skiss 4, men utan vapensköld. På skissen är valörsiffran placerad cen-

tralt och ganska lågt mellan männen. Däröver står texten "Guvernören Printz förhandlar med indianerna. Nya Sverige 1938". (Sid. 104)

Därefter gjordes troligen den skiss, som visar guvernör Printz och en indianhövding på ömse sidor om det lilla riksvapnet. Även den har valören 20 öre. Texten upptill är den definitiva med valörsiffran följd av "öre" i övre vänstra hörnet och "Nya Sverige 1636" överst till höger. Inskriptionen på nedre textbandet är "Guvernören Joh. Printz förhandlar". Troligen har Hjortzberg ansett det onödigt att där upprepa ordet Sverige.

Närmast följande skiss har valören 25 öre. På denna har Hjortzberg ett textarrangemang av liknande slag som på skiss 5 (15 öre) i föregående grupp. Texten "Guvernören Johan Printz förhandlar med indianerna" står även på denna i ramen t v och i vinkel över ordet Sverige nertill. Att valören på denna skiss har ändrats från 20 öre på första skissen till 25 öre på denna tyder på, att 20-öresfrimärket då var bestämt till motiv *och valör*. Även på denna skiss finns vapenskölden kvar. (Sid. 105)

På en senare skiss (25 öre) är texten ändrad. I stället för vapenskölden står nu valörsiffran centralt och överst och därunder "Nya Sverige 1638" samt "Guvernör Joh. Printz förhandlar med indianerna", delat och på ömse sidor om valörsiffran och över männens huvud. Detta senare arrangemang har tydligen lånats från helfigurskissen, men ytterligare bearbetats. En viktig detalj är att indianen liksom på frimärket (5 öre) saknar fredspipan.

Det är ganska sannolikt att valören 20 öre tecknades först. Konstnären behåller den stora krönta vapenskölden från "Printz-skisserna 1—2 och låter de båda männen på en stång placera den på stranden liksom på skiss 5 ur landstigningsserien. En indian och en svensk officer mötas på ömse sidor om och bakom vapenskölden. Indianen, som är obeväpnad som på skiss 5 men håller fredspipan på samma sätt som på skiss 4. Svensken intar en rörelse mitt emellan den på skiss 1 och skiss 4. Omedelbart t h om riksvapnet ser man nu de båda invandrarskeppen: "Calmare Nyckel" och "Fågel Grip" och därunder en barkass som ros med två par åror. Den senare detaljen är i det färdiga frimärkets gravyr helt obegriplig och ser ut som en dekoration.

På den slutgiltiga valören 5 öre behåller konstnären motivet med Printz och indianhövdingen. Men han upprepar inte det nu redan på 20 öres-frimärket använda fredspipsmotivet. Han låter i stället de båda männen förhandla genom teckenspråk med händerna. Printz är

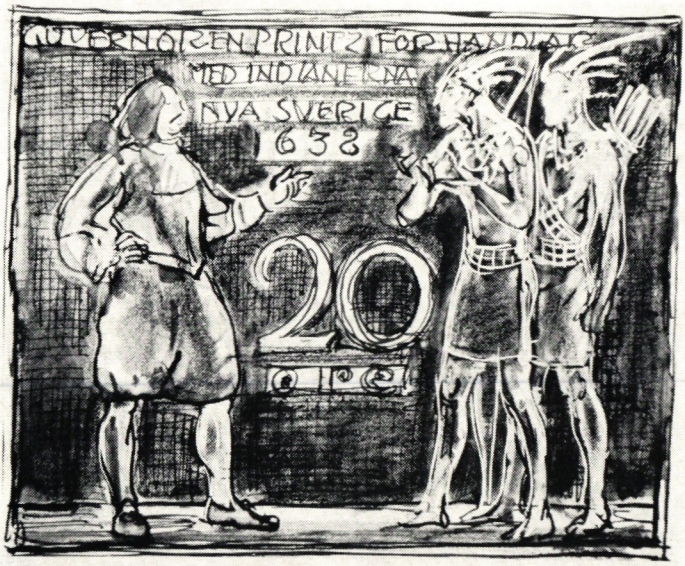

Några tidiga idéskisser visar motivet »guvernör Printz förhandlar med indianerna».

Skisser till den ursprungligen planerade valören 25 öre, som senare ändrades till 5 öre.

Hjortzbergs originalteckning till valören 5 öre. Den förklarande texten och Johan Printz' namn har tagits bort.

tecknad efter en samtida målning av okänd konstnär. I stället för vapenskölden, som ju redan hade använts på 20 öres märket — och som för övrigt är ett "lån" från konstnärens eget 60 öres frimärke i riksdagsserien [1]) tillkommer motivet med den centralt placerade tre kronorssymbolen [2]) och därunder texten "1638 Nya Sverige minnet". Den längre texten från skiss 3 är nu slopad.

Av den tredje valören som färdigställdes — 15 öre — finns det en detaljerad teckning i tusch bevarad. Den visar de båda pinasserna "Calmare Nyckel" och "Fågel Grip" när de avseglade från Göteborg 1637. De saluteras av Älvsborgs fästning och det förra fartyget, som för en flagga med trekronorssymbol på stormasten besvarar saluten med sina styrbordskanoner. På den utarbetade teckningen, som låg till grund för gravyren har strandlinje och fästning tagits bort och skeppen

[1]) Denna serie tecknades, som tidigare har anförts *efter* Postjubileumsserien och närmast före Bromma frimärket.

[2]) Detta motiv finns redan på Riksdagsfrimärkena — t o m dubbelt — och det blev sedan upprepat på de flesta svenska frimärken, som tecknades under åren 1938—1947. Dess slentrianmässiga användning avbröts år 1948 av Hjortzberg själv med serien "Svenskar i USA 100 år, 1848—1948".

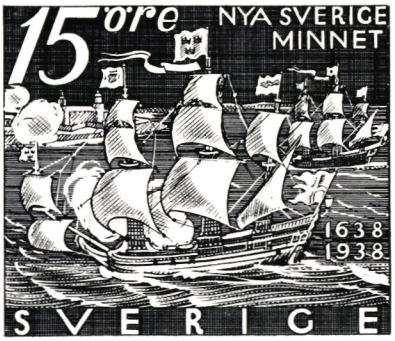

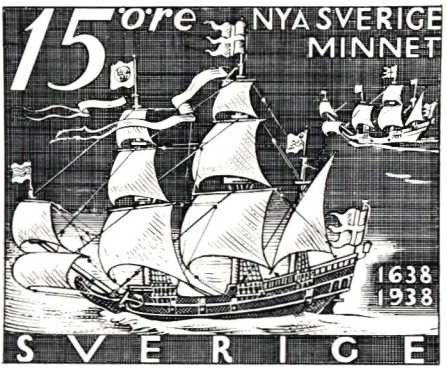

Förslagsteckningen till valören 15 öre, där man ännu ser Älvsborgs fästning samt originalteckningen. Jubileumsbrevkortets bildsida visar scener av liknande slag som på frimärkena. Det är signerat »Olle Hjortzberg 37».

Motivet »Svenskarna sälja jord till William Penn» var planerat för en av seriens valörer. Här visas det i två versioner.

har särats från varandra. Calmare Nyckel har tecknats helt i förgrunden och förstorats. Detta fartyg för en trekronorsflagga på fockmasten och den svenska örlogsflaggan på stormasten. Mesanmasten bär endast ett segel i motsats till på skissen.

Från början hade Hjortzberg tänkt sig att ytterligare ett motiv skulle ingå i serien. Av detta finns det två skisser bevarade. Den tidigaste av dessa har valörsiffran (25 öre) överst t v och texten "Nya Sverige 1638" t h. I ramen står det nertill "Avtal med William Penn". Motivet är ett förhandlingsbord kring vilket det står två män och sitter en. Man kan förmoda att den sittande är William Penn.

På den andra skissen som har samma motiv är textarrangemanget detsamma som på "landstigningsskissen" (15 öre) och på "Printzskissen" med vapen (25 öre), alltså med Sverige i ramen nertill och texten "Svenskarna sälja jord till William Penn" i ramen t v och i vinkel över ordet Sverige. Det är intressant att konstatera, att Hjortzberg har gjort tre utförliga skisser med detta textarrangemang, och att den enda av seriens valörer som verkligen utkom med ramtext t v var 60 öre. Detta gör, att man frestas att anta, att Christina-frimärkets utformning godkändes på ett tidigt stadium. Kanske var det t o m den första valören, som konstnären gjorde färdig.

Enligt Hjortzbergs första intentioner skulle serien då ha sett ut på följande sätt: 5 öre (se nedan), 15 öre "landstigningen", 20 öre "Printz förhandlar", 25 öre "jordförsäljning till Penn", och 60 öre "Christina".

Det är mer än troligt, att det även har existerat en skiss med liknande text och med motivet "Calmare Nyckel — Fågel Grip" *för valören 5 öre.* Om detta varit fallet, har konstnären i *kronologisk* följd kunnat berätta historien om Nya Sverige.

Eftersom Nya Sverige-jubileet även hade en mycket stark kyrklig anknytning, är det troligt att ett religiöst motiv i serien önskades. Penn-motivet har då "slagits ut" för ett annat som även det var amerikanskt, den gamla kyrkan i Wilmington. När den första tankegången var bruten kunde man fritt "blanda" motiven.

Men helt lyckat är det ju inte, att Printz-motivet fick inleda serien på valören 5 öre. Denne blev ju inte guvernör förrän 1643 men han förhandlar ändå om jordköp med indianhövdingen. Visserligen har texten strukits och Printz alltså blivit anonym. — Men faktum kvarstår ju att landstigningen skedde redan 1638 och jordköp, i den mån det förekom bör ha ordnats före Printz' ankomst.

Valören 30 öre föreställer svenska kyrkan i Delawarestaden Wilmington. Kyrkan är uppförd av sten och invigdes 1699. Den är tecknad efter ett fotografi. På detta frimärke är texten omgrupperad så, att valörsiffran står längst t h med ordet "öre" under och "Nya Sverige minnet 1638—1938" på tre rader mitt över kyrkan. Detta frimärke,

Det dubbla jubileumsbrevkortets bildsida visar den svenska kyrkan i Wilmington signerad »OH 37». Bilden är tecknad med pastellkrita efter ett fotografi.

som blev seriens banalaste, har inte alls samma strama monumentalitet som arkitekturbilderna på Riksdagsserien. Troligen beror detta till stor del på den fotografiska förlagan, men också på att denna valör blev så sent beslutad.

Den högsta valören — 60 öre — visar ett porträtt av drottning Christina (1626—1689), som var Sveriges 11-åriga monark när Nya Sverige koloniserades. På en mycket tidig skiss är drottningens porträtt placerat i vänstra delen av bilden och blickar åt höger, medan texten

upptar den högra bilddelen. Sebastian Bourdouns (1616—1671) berömda målning från år 1652 har sedan inspirerat Hjortzberg till att omarbeta teckningen. Porträttet placerades slutgiltigt i frimärkets mitt och valörsiffran liksom på 30-öres märket i det övre högra hörnet. Texten "Nya Sverige minnet" tecknades som ett vertikalt skriftband på märkets vänstra ram — en anordning som påminner om Oxenstierna och

Motivet på valören 30 öre ansluter sig till brevkortet, men här har konstnären arbetat friare med bl a gravstenarnas gruppering.

Roos-porträtten på 1936-års serie och som prövades på flera tidigare förslag. Christinafrimärket blev inte minst tack vare Ewerts utmärkta gravyr ett av våra vackraste porträttfrimärken.

Som helhet är emellertid Nya Sverige serien betydligt underlägsen 1935 och 1936 års serier. Frimärkena är med undantag för Christinamärket och 5-öresvalören alltför detaljerade och plottriga. Konstnären har velat berätta för mycket på varje frimärke. Vidare har han valt en alltför liten stilgrad till ordet Sverige. Valörsiffrorna är också spinkiga i jämförelse med tidigare frimärken.

Hjortzbergs originalteckning och förslagsteckningen till valören 60 öre med drottning Christinas porträtt.

I samband med Nya Sverigeminnet utgavs 1937 två brevkort, det ena enkelt det andra dubbelt i valören 20 öre och avsedda för hälsningar till utlandet — främst USA. Olle Hjortzberg tecknade den särskilda valörstämpeln, som trycktes i röd färg med konstnärens nya postemblem på blå botten och i samma ovala form som pendang till vänster. På kortens bildsidor trycktes i offsett och i två färger, blått och rödbrunt, ett par av Hjortzberg 1937 signerade skisser till jubile-

1938 Nya Sverige-minnet brevkort Hjortzberg

Valörstämpeln till Delawarejubileets båda brevkort tecknades av Olle Hjortzberg 1937.

umsfrimärkena. Den ena visar som mittbild de båda skeppen under saluten från Älvsborgs fästning samt en landstigningsscen med en indian som lämnar en fredspipa och en barhuvad svensk officer, som räcker ut handen för att ta emot den. Vid strandkanten ser man en barkass och ute på redden de båda skeppen med revade segel. Detta motiv finns på det enkla brevkortet och på det dubblas första del. Inskriptionen lyder "Svenskarna landstiga i Delaware". Svarskortet däremot visar en bild av kyrkan och kyrkogården i Wilmington efter ett fotografi och är signerad "O H 37". Inskriptionen är på detta kort "Gla svenska kyrkan i Wilmington USA".

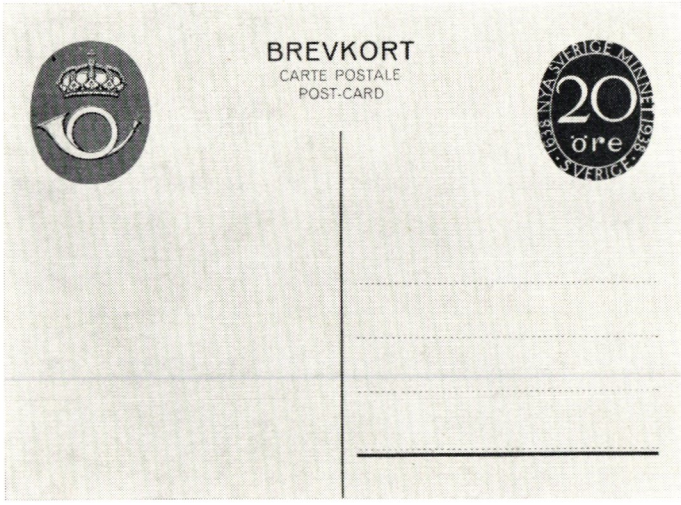

Adressidan till de båda brevkorten är komponerad av Hjortzberg i färgerna blått och rött.

Att Sverige på 1930-talet framstår så glansfullt i frimärkshistorien har flera orsaker. Den främsta var, att man gav ut längre serier med *olika* motiv. Endast vid ett par senare tillfällen har man följt den linjen, 1944 när Hjortzberg fick sitt sista stora uppdrag, "Svenska flottan" och 1953 när Riksidrottsförbundet firade sitt 50-årsjubileum. Man lät vidare *en* enda konstnär planlägga och slutföra hela serien, vilket var till gagn för enhetligheten. Slutligen planerades de stora serierna under ganska lång tid. Men detta var helt ofrånkomligt, när endast *en* frimärksgravör stod till förfogande. Samarbetet mellan postverket och konstnärsparet Hjortzberg—Ewert resulterade därför i att vårt land med rätta intog en av rangplatserna i samtidens frimärkskonst.